

Asia: VN/22365/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Invalidiliitto ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisesta.

Invalidiliitto ry ei kannata leikkauksia kuntoutusetuuksiin, koska leikkaukset vähentävät kannusteita kouluttautua ja osallistua ammatilliseen kuntoutukseen tai muuhun työelämään tähtäävään kuntoutukseen. Leikkaus kohdistuu ryhmään, joka on jo valmiiksi heikommassa työmarkkina- asemassa muuhun väestöön nähden. Vammaisella nuorella ammatinvalinta- ja työllisyysmahdollisuudet ovat lähtökohtaisesti rajallisemmat kuin muilla nuorilla. Opiskelujen ohella edes osa-aikatyöskentely ei myöskään usein ole mahdollista, koska vamman takia kuormitus tulisi kohtuuttomaksi tai jopa mahdottomaksi opintojen yhteydessä. Tämän takia tarvitaan erityisiä tukitoimia auttamaan vammaisen nuoren kouluttautumista ja siirtymistä työelämään. Kuntoutusetuus on erityisesti nuorille voimakas kannuste kouluttautua ja vahvistaa työmarkkina- asemaansa. Invalidiliitto katsoo, että vähimmäismäärän tason laskemisen myötä voi syntyä kannustinloukku, joka estää hakeutumisen ammatilliseen kuntoutukseen ja osaamisen kasvattamisen työelämän tarpeita vastaavaksi.

Suomi on sitoutunut YK:n yleissopimukseen vammaisten ihmisten oikeuksista, joka edellyttää vammaisille ihmisille yhdenvertaisia mahdollisuuksia kouluttautumiseen (artiklat 24 koulutus, 26 kuntoutus ja 28 riittävä elintaso ja sosiaaliturva). Takuueläkkeen suuruinen kuntoutusraha on yltänyt suunnilleen samaan tasoon kuin opintoraha ja opintolaina. Jos 18 vuotta täyttänyt yksin asuva opiskelija nostaa opintorahaa ja täyttää opintolainaa, se on euroissa liki sama kuin nykyinen nuoren kuntoutusraha tai ammatillisen kuntoutuksen kuntoutusraha. Kuntoutusrahan saaja ei voi saada opintotukea, joten kuntoutusrahan vähimmäismäärän tason laskeminen aiheuttaa sen, että kuntoutusrahalla opiskelevan tuki on noin 130e/kk alempi kuin opintotuella opiskelevan.

Opintotukea saavilla on usein myös mahdollisuus täydentää tuloja opintojen aikaisella työnteolla. Vammaisella nuorella ei usein ole samoja mahdollisuuksia työskennellä opintojen aikana kuin vammattomilla nuorilla. Takuueläkkeen suuruinen ammatillisen kuntoutuksen kuntoutusetuus onkin kompensoinut myös sitä, että vammaisella nuorella ei ole ollut mahdollisuuksia tehdä töitä opintojen aikana. Lisäksi kuntoutusrahalla opiskelu on mahdollistanut vammaisen tai pitkäaikaissairaana nuoren korkeakouluopiskelun yksilöllisempään, usein hitaampaan tahtiin.

Invalidiliitto kiittää sosiaali- ja terveysministeriötä vaikutusten arvioimisesta vammaisiin henkilöihin. Esityksessä todetaan, että ”Takuueläkkeen suuruinen nuoren kuntoutusrahan tavoitteena on ollut kannustaa osatyökykyisiä nuoria ja työelämään kiinnittymättömiä osatyökykyisiä aikuisia hakeutumaan ammatilliseen kuntoutukseen työkyvyttömyyseläkkeen sijaan ja siten parantaa työllistymisen edellytyksiä. Etuuden tason alentaminen voi vaikuttaa asiakkaan motivaatioon suuntautua työelämään tähtäävään kuntoutukseen. Toisaalta vakiintuneen tulkintakäytännön mukaan nuoren kuntoutusraha on ensisijainen etuus, mikäli asiakkaalla olisi oikeus sekä nuoren kuntoutusrahaan että työkyvyttömyyseläkkeeseen. On mahdotonta arvioida, tulisivatko nyt esitetyt leikkaukset vaikuttamaan työkyvyttömyyseläkehakemusten lisääntymiseen. Luultavaa on, että jonkin suuruista siirtymää voi tapahtua, mikäli nuoren kuntoutusrahan tasoa lasketaan ehdotetun mukaisesti.” Invalidiliitto yhtyy hallituksen esityksen arvioon siitä, millainen vaikutus muutoksella todennäköisesti on vammaisten henkilöiden osalta.

Lakiehdotuksen mukaan jatkossa Kansaneläkelaitoksen kuntoutusraha olisi vain yksi vähimmäismäärä, sekä vain yksi laskukaava vähimmäismäärän ylittäville kuntoutusrahoille. Invalidiliitto painottaa, että kun samaa laskukaavaa käytetään heikommassa asemassa oleville vammaisille nuorille, joilla ei ole yhdenvertaisia mahdollisuuksia työelämään, näennäisesti yhdenvertainen laskukaava asettaa nämä vammaiset nuoret eriarvoiseen tilanteeseen.

Invalidiliiton näkemyksen mukaan on tärkeää, että nuoret aikuiset pysyvät mahdollisimman pitkään poissa työkyvyttömyyseläkejärjestelmästä. Nuoren kuntoutusraha ohjaa ja kannustaa työelämän suuntaan vahvemmin kuin työkyvyttömyyseläke. Etuuden tason alentaminen voi siirtää painetta paitsi työkyvyttömyyseläkkeelle, mutta myös toimeentulotukeen ja asumistukeen, koska edelleen vammaisella kuntoutujalla ei ole yhdenvertaisia mahdollisuuksia samanaikaisesti tehdä töitä toimeentulon turvaamiseksi. Lisäksi vammaisilla henkilöillä lääke- ja hoitokulut voivat olla korkeampia kuin muilla. Sosiaaliturvaetusjärjestelmän kehittämisen tulisi edetä siihen suuntaan, että ensisijainen etuus olisi se, jota sosiaaliturvaa tarvitseva henkilö aina saa. Nuoren kuntoutusrahan leikkaukset voivat johtaa negatiivisiin työllisyysvaikutuksiin ja johtaa palveluiden- ja tuentarpeen lisääntymiseen toisaalla.

Invalidiliitto ry